

**ANALISIS KOHESI LEKSIKAL KOLOKASI WONTEN ING KUMPULAN WAOSAN  
BASA JAWI MARUKU**

**E-JOURNAL SKRIPSI**

**Dipunaturaken Dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni  
Universitas Negeri Yogyakarta  
Kangge Jangkepi Satunggaling Sarat  
Minangka Sarana Nggayuh Gelar Sarjana Pendidikan**



**Dening:  
Lia Ulfina  
NIM 13205241015**

Yogyakarta, 26 Januari 2018

Dosen Pembimbing,

Dr. Mulyana, M.Hum.  
NIP 19661003 199203 1 002

Yogyakarta, 26 Januari 2018

Ketua Jurusan  
Pendidikan Bahasa Daerah,

Prof. Dr. Suwardi, M.Hum.  
NIP 19640403 199001 1 004

**PENDIDIKAN BAHASA JAWA  
FAKULTAS BAHASA DAN SENI  
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA  
2018**

# ANALISIS KOHESI LEKSIKAL KOLOKASI WONTEN ING KUMPULAN WAOSAN BASA JAWI MARUKU ANGGITANIPUN TITIK RENGGANI

## *Analysis of Collocation Lexical Cohesion in Titik Renggani's Short Stories*

Dening: Lia Ulfina, Universitas Negeri Yogyakarta [liaulfina@yahoo.com](mailto:liaulfina@yahoo.com)

### Sarining Panaliten

Panaliten menika dipuntindakaken ancasipun kangge ngandharaken *kohesi leksikal kolokasi* wonten ing cerkak salebeting Kumpulan Waosan Basa Jawi anggitanipun Titik Renggani. Panaliten menika kalebet panaliten *deskriptif*. Teknik anggenipun ngempalaken *data* menika kanthi maos saha nyerat. *Data dipunanalisis* ngangge *teknik deskriptif* adhedhasar jinis saha *fungsi kohesi leksikal kolokasi*. Kangge manggihaken *validitas data* ngginakaken *validitas triangulasi teori* saha *validitas semantik* lajeng kangge manggihaken *reliabilitas data* ngginakaken *ngginakaken uji reliabilitas stabilitas* saha *interrater*. Asiling panaliten menika ngandharaken jinis saha fungsi *kohesi leksikal kolokasi*. Jinis *kohesi leksikal kolokasi* ingkang dipunpanggihaken ing salebeting cerkak Kumpulan Waosan Basa Jawi anggitanipun Titik Renggani inggih menika (a) *kolokasi umum*, (b) *kolokasi unik*, (c) *kolokasi register*, (d) *kolokasi khusus*, (e) *kolokasi budaya*. Wondene *fungsi kohesi leksikal kolokasi* ingkang dipunpanggihaken ing salebeting cerkak Kumpulan Waosan Basa Jawi anggitanipun Titik Renggani ginanipun kangge nerangaken wosing ukara menapa dene paring informasi ingkang kamot wonten ing ukara menika.

Pamijining Tembung: *Kohesi Leksikal Kolokasi, Cerkak, Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku*

### Abstract

*This research is aimed to explain lexical cohesion of collocation in Titik Renggani's short stories collection in Kumpulan Waosan Basa Jawi. Then, this research talks about the type and function of of lexical cohesion of collocation in data. The data analysis technique used in this research was descriptive analysis technique. Techniques of collecting data by means of reading techniques and writing techniques. For data validity using semantic validity and triangulation theory, then for data reliability using intrarater reliability and interrater reliability. The results of the research in explaining the type and the function of lexical cohesion of collocation in Titik Renggani's short stories collection in Kumpulan Waosan Basa Jawi are (a) public collocation, (b) unique collocation, (c) register collocation, (d) specific collocation, and (e) cultural collocation. Furthermore, the function of lexical cohesion of collocation has a function to explain the contents of the sentence that also gives information contained on it.*

**Keyword:** *Lexical Cohesion of Collocation, Short Stories, Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku*

### PURWAKA

Perangan ingkang paling jangkep ingkang dipunandharaken kanthi lesan utawi seratan saha ngewrat *informasi* dipunsebut *wacana*. Supados saged mangertosi basa kanthi wiyar, saha saged mangertosi basa saking *konteks* saha *strukturipun*, inggih

dipunbetahaken pemahaman *wacana*, supados saged ngginakaken basa kanthi trep saha leres. Mulyana (2005:25) ngandharaken bilih *wacana* ingkang wetah inggih menika *wacana* ingkang jangkep, tegesipun inggih menika ingkang ngamot *aspek-aspek* ingkang gembeleng saha nyawiji. *Aspek*

wetahipun *wacana* menika antawisipun *kohesi*, *koherensi*, *topik wacana*, *aspek leksikal*, *aspek gramatikal*, *aspek fonologis*, saha *aspek semantis*. *Wacana* ingkang wetah saged dipuntingali saking runtutipun ukara ingkang wonten ing ngajengipun utawi ukara ingkang wonten ing wingkingipun ing satunggaling *wacana*.

Salah satunggaling peranan ingkang ndadosaken *wacana* dipunsebut *wacana* wetah inggih menika wontenipun *kohesi*. *Kohesi* saged dipunperang dados kalih, inggih menika *kohesi gramatikal* saha *kohesi leksikal*. *Kohesi leksikal* inggih menika gegayutan *leksikal* antawisipun perangan-perangan *wacana* kangge mujudaken *struktur* ingkang *serasi* kanthi *kohesif* ing salebeting *wacana*. Miturut pamanggihipun Alwi (1998:34), kangge pikantuk *wacana* ingkang sae sarta wetah, ukara-ukaranipun kedah *kohesif*.

Rani, dkk (2006:88) ngandharaken bilih *kohesi* inggih menika gegayutanipun peranan ing *teks* kanthi pratandha panganggening unsur basa. Sapamanggih kaliyan Wedhawati (2006:604) bilih *kohesi* inggih menika gegayutan peranganing basa ing satunggaling *wacana* utawi *teks*. Konsep *kohesi* sejatosipun nengenaken ing sesambetan wujud, tegesipun inggih menika bilih perangan-perangan *wacana* (tembung utawi ukara) ingkang dipunginakaken kangge nyusun *wacana* wonten sesambetan

ingkang gembeleng saha wetah, tegesipun *kohesi* kalebet *aspek* internal *struktur wacana* (Mulyana, 2005:26).

Miturut pamanggihipun Sumarlam (2003:35), jinis *kohesi leksikal* kaperang dados enem, inggih menika (1) *repetisi* (pengulangan), (2) *sinonimi* (padan kata), (3) *kolokasi* (*sanding kata*), (4) *hiponimi* (hubungan atas bawah), (5) *antonimi* (lawan kata), lan (6) *ekuivalensi* (*kesepadanan*). Kohesi leksikal kolokasi inggih menika gayuting tembung ingkang dipunginakaken kanthi sesarengan. (Sumarlam, 2003: 44).

*Kolokasi* inggih menika satunggaling babagan ingkang *selalu berdekatan* utawi *berdampingan* kaliyan sanesipun saha limrahipun dipunasosiasikaken minangka satunggaling *kesatuan* (Rani dkk, 2006:133). Dene, miturut Shei saha Pain lumantar Said (2005: 2-3) *kolokasi* utawi *sanding kata* menika sekelompok tembung ingkang asring katingal sesarengan, wondene miturut Baker lumantar Said (2005: 2-3) *sanding kata* menika “*kecenderungan sejumlah kata untuk bergabung secara teratur dalam suatu bahasa, tetapi kata yang dapat bersanding kata dengan kata yang lain tidakada hubungannya secara logis.*”

Jinisipun kohesi leksikal kolokasi inggih menika *sanding kata* umum, *sanding kata* unik, *sanding kata* register, *sanding kata* khusus, saha *sanding kata* budaya. Fungsi kohesi leksikal kolokasi inggih menika

tembung katrangan ingkang nedahaken tembung kriya, tembug katrangan ingkang nedahaken kata sifat, tembung katrangan ingkang nedahaken nomina minangka wasesa utawi predikatif, tembung katrangan ingkang nedahaken katrangan wonten ing ukara, saha tembung katrangn ingkang nerangaken tembung wilangan. Panaliten menika badhe nliti jinis saha fungsi kohesi leksikal kolokasi wonten ing Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku.

Panaliten ingkang jumbuh kaliyan panaliten menika, inggih menika panalitenipun Wendy Fera kanthi irah-irahan *Analisis Kohesi Gramatikal wonten ing Novel Kadurakan ing Kidul Dringu Anggitanipun Suparto Brata* saha panalitenipun Yeti Diyan Oktarini kanthi irah-irahan *Analisis Kohesi saha Koherensi Dalam Karangan Narasi Siswa Kelas VII SMP N 3 Godean Sleman Yogyakarta*. Ananging panaliten menika cakupan kajianipun langkung wiyar, ingh ngrembag kohesi saha koherensi.

Data ingkang dipunkaji wonten panaliten analisis wacana menika, wonten cerkak Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku anggitanipun Titik Rengani. Dhasaripun mundhut data menika amargi *unik* saha *menarik*, ngginakaken basa ingkang gampil dipunpahami pamaos saha ide cariyos ingkang sae, inggih permasalahan sehari-hari saha isu-isu ekonomi pemerintah.

Sanesipun menika, cariyosipun gadhah pitutur ingkang sae kangge para pamaos.

## CARA PANALITEN

### Jinis Panaliten

Panaliten menika ngginakaken panaliten *deskriptif*. Setyosari (2010) ngandharaken bilih panaliten *deskriptif* inggih menika panaliten ingkang gadhahi ancas kangge ngandharaen utawi mahyakaken satunggaling kawontenan utawi *objek* ingkang wonten gegayutanipun kaliyan *variabel-variabel* ingkang saged dipunandharaken ngginakaken angka utawi ukara. Wonten ing panaliten menika, panaliti njlentrehaken menapa kemawon jinis saha pananda *kohesi leksikal kolokasi* ingkang awujud *satuan lingual* (tembung, *frasa*, utawi *klausa*) ing saben pada wonten salebeting Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku. Pramila, panaliten menika ancasipun kangge ngandharaken asiling panaliten ingkang arupi *data-data* seratan tanpa ngewahi *data-datanipun* kangge manggihaken jinis saha fungsi kohesi leksikal kolokasi wonten ing Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku Angitanipun Titik Rengani.

### Data, Cara Ngempalaken Data, saha Pirantining Panaliten

*Data* ingkang dipunginakaken wonten panaliten menika awujud paragraf ingkang

ngewrat *kolokasi*. Dene, sumbering *data* wonten panaliten menika, inggih menika cerkak wonten ing wonten ing Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku Angitanipun Titik Renggani ingkang wonten pitu irah-irahan inggih menika (1) Maruku; (2) Lading; (3) Ajuring Katresnan; (4) Ketiban Guna-guna; (5) Balon Lurah; (6) Abot Sanggane; saha (7) Kembang Asmara. Anggenipun ngempalaken *data* wonten panaliten menika kanthi *teknik* maos (simak) saha *teknik* nyerat. *Data* ingkang dipunpanggiaken salajengipun dipunserat. Caranipun nyerat dipuntindakaken kanthi cara nyerat *data* wonten ing *kartu data*.

Caranipun ngempalaken *data* inggih menika (1) nemtokaken sumbering *data* ingkang badhe dipuntliti. Sumbering *data* wonten panaliten menika, inggih menika cerkak wonten ing Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku anggitanipun Titik Renggani; (2) nyemak kanthi cara maos ukara-ukara wonten ing *sumber data* ingkang sampun dipuntemtokaken adhedhasar *indikator* ngewrat babagan jinis saha *fungsi kohesi leksikal kolokasi*. Miturut Sudaryanto (1993: 133) “*metode* nyemak” utawi “*penyimakan*” awit dipuntindakaken mawi *penyimakan*: inggih menika *menyimak* panganggenipun basa. Kanthi maos ingkang tliti saha premati, panaliti saged nemtokaken *datanipun*; (3) *data* ingkang sampun dipunpanggiaken lajeng dipunserat kanthi cara nyerat *data*

wonten ing *kartu data*. Miturut Sudaryanto (1993: 135) sasampunipun dipunserat (*catat*), ugi saged ngginakaken *pencatatan kartu data* salajengipun ngginakaken *klasifikasi*; (4) asiling nyatet ing *kartu data* salajengipun dipunkelompokaken utawi dipunperang jinis *kohesi leksikal kolokasi* saha *fungsinipun kohesi leksikal kolokasi*.

Miturut Hasan (1990: 15), piranti panaliten utawi instrumen panaliten kualitatif menika bilih panaliti piyambak minangka *instrumen* kunci, sae nalika ngempalaken *data* menapa dene analisis *data*. Pramila panaliti piyambak ingkang dados *subjek* utama nalika ngempalaken *data* saha analisis *data*. Piranti panaliten ingkang dipunginakaken inggih menika *tabel analisis data* kabiyantu *fotokopi* Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku, saha *kartu data*. Tabel analisis *data* menika dipunginakaken kangge *analisis data* ingkang gegayutan kaliyan wosing panaliten. Supados saged detail anggenipun *analisis data* datanipun. Wondene *kartu data* dipunginakaken kangge nyerat *data* panaliten ingkang dipunpanggiaken.

### **Cara Analisis saha Ngesahaken Data**

Panaliten menika ngginakaken cara *deskriptif*. Cara *deskriptif* menika cara panaliten ingkang ngandharaken kawontenan kanthi cetha saha menapa wontenipun. Cara utawi langkah-langkah anggenipun *nganalisis data* wonten

panaliten saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika, (1) *Klasifikasi data* ingkang dipunpanggihaken salajengipun dipunpatha-pantha adhedhasar *kategori* panaliten ingkang jumbuh kaliyan wosing perkawis inggih menika jinis saha fungsi *kohesi leksikal kolokasi*; (2) *Data* ingkang boten jumbuh kaliyan *kategori* panaliten dipunreduksi; (3) *Tabulasi*, ngandharaken *data* ingkang dipuntliti wonten ing tabel *analisis data*; (3) *Data* ingkang sampun dipunanalisis lajeng dipunandharaken, saking andharan menika lajeng dipunpendhet dudutanipun.

Cara ngesahaken *data* wonten panaliten menika ngginakaken *uji validitas* saha *uji reliabilitas*. *Uji Validitas* ingkang dipunginakaken inggih punika *validitas semantik* saha *triangulasi teori*. Miturut Krippendorff wonten *Content Analysis An Introduction to its Methodology* (2004: 323), *validitas semantik* tegesipun kadospundi *kategorisasi analisa makna teks* saking pamaos tartamtu adhedhasar *konteks*. Dene, *teknik triangulasi* inggih menika nuweni keabsahan *data* ingkang ngginakaken satunggaling bab. Sajawining *data* kangge *pengecekan* utawi kangge *pembandingan data* menika (Moleong, 2005: 330). Wonten *teknik triangulasi*, panaliti nindakaken panaliten menika adhedhasar *teori-teori wacana*

*kohesi leksikal kolokasi*.

*Salajengipun, uji reliabilitas* ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika inggih menika *reliabilitas stabilitas saha interrater*. *Reliabilitas stabilitas* inggih menika *data* ingkang dipunangsal saha dipunanalisis, menawi dipuntliti ing wekdal samenika saha wekdal-wekdal salajengipun asilipun sami utawi kaleresanipun *akurat*. Wondene, *realiabilitas interrater* dipuntindakaken kanthi cara panaliti *konsultasi* kaliyan *ahli* babagan *wacana*, inggih menika dosen *pembimbing* panaliten menika.

## ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

### Asiling Panaliten

Saking panaliten menika saged dipunmangertosi sedaya jinis penandha *kohesi leksikal kolokasi* adhedhasar satuan lingual dipunpanggihi panaliti. Panaliti manggihaken sedaya jinis saha fungsi kohesi leksikal kolokasi. Ananging jinis ingkang langkung kathah dipunpanggihaken inggih menika jinis *sanding kata unik* katandhingaken kaliyan jinis sanesipun. Bab menika amargi wonten wosipun cariyos kathah pawicantenan utawi adharan cariyos ingkang ngginakaken paribasan, bebasan, frasa, utawi klausa.

### Pirembangan

Pirembagan asiling panaliten

dipunadharaken saking jinis referensi saha peranganipun. Salajengipun, jlentrehan data kaandharaken adhedasar kategori jinis saha fungsi panandha referensi.

### 1. Sanding Kata Umum

*Sanding kata umum* inggih menika *sanding kata* ingkang dipunginakaken wonten ing basa padintenan. *Sanding kata* ingkang dipunginakaken boten wonten gayutanipun kaliyan *profesi, hobi*, utawi budaya tartamtu ananging tegesipun saged dipunmangertosi kaliyan sinten kemawon.

*Ratih karo pringisan sakwise dikekep Joko amarga **seneng** banget. Raine Joko katon **bungah** banget. Nanging Ratih meneng wae karo isih ngrasakake **kelaran**.*

*JOKO: Dik... aku njaluk ngapura aku keseron lehku ngekep. Mergo aku melu **seneng** Dik, (Jeda) Ning kowe kok katon malah **sedih**? Ana apa? (Data Lampiran No. 6)*

Saking tuladha menika saged dipuntingali bilih ukara menika ngemot *sanding kata umum* amargi tembung-tembung ingkang dipunginakaken menika limrah saha gampil dipunmangertosi tegesipun. Saha tembung ingkang dipunginakaken inggih menika *seneng, bungah, kelaran, sedhik taksih* wonten ing satunggal konteks inggih menika raos pangraos saking para paraga. Tembung dikekep, ngrasakake, njaluk ngapura, saha ngekep menika nedahaken fungsi kohesi leksikal kolokasi inggih menika tembung katrangan ingkang nedahaken tembung

kriya.

### 2. Sanding Kata Unik

*Sanding kata unik* inggih menika *sanding kata* ingkang tegesipun *unik*. Miturut kbbi.web.id, *unik* tegesipun *tersendiri dalam bentuk atau jenisnya, lain daripada yang lain; tidak ada persamaan dengan yang lain*. *Unik* menika ateges gadhah *ciri khas* tartamtu, inggih menika gayuting satunggal tembung kaliyan tembung sanesipun sampun dados *ciri khas* piyambak.

*ARUM : Yo kudu sarujuk Mas.*

*JOKO : Lho kok kowe dadi mekso ngono.*

*ARUM : Lha cetho. Wong... aku... aku wis ora **nggarap sari** meneh Mas.*

*JOKO : Kowe!... kowe... Wis... (Data Lampiran No. 1)*

Tembung “nggarap sari” wonten ing tuladha menika gadhah teges ingkang unik. Limrahipun tembung “nggarap” menika gadhah teges nindakaken satunggaling padamelan ananging wonten ing ukara menika tembung “nggarap” lajeng dipuntambahi tembung “sari” dados “nggarap sari” ingkang tegesipun prawan utawi dereng nate nindakaken *hubungan badan*. Tembung nggarap sari menika gadhah fungsi inggih menika tembung katrangan ingkang nedahaken *kata sifat*.

### 3. Sanding Kata Register

*Sanding kata register* menika boten limrah wonten ing basa padintenan

ananging ing jaringan utawi profesi tartamtu basa menika limrah.

*Pancen pendhak dina Arum mesthi disambati Joko, kepeneran Arum dadi staffe Joko. Joko uga nduwe pangkat ana perusahaan kuwi.* (Data Lampiran No. 2)

Tembung **Staff, pangkat, perusahaan, anak buah, mimpin**, saha **tugas lapangan** menika kalebet kolokasi register amargi tembung menika limrah katingal bilih wonten ing setunggaling jaringan utawi lingkungan padamelan utawi satunggaling profesi mliginipun profesi pekerja kantor utawi kepala bagian. Tembung **staffe** menika nedahaken fungsi kohesi leksikal kolokasi ingih menika tembung katrangan ingkang nedahaken *nomina* minangka wasesa utawi *predikatif*.

#### 4. Sanding Kata Khusus

*Sanding kata* kanthi makna *khusus* menika kaperang dados *idiom* saha ungkapan. *Idiom* saha ungkapan menika tetembungan ingkang tetep tegesipun saha kekalihipun boten saged dipungantos urutan tembungipun. Tembung-tembung menika boten saged dipuntambahi, dipungantos, dipunicalaken, utawi dipunowahi *struktur gramatikal*ipun inggih menika kekalihipun boten sami.

*Idiom* menika tembung-tembungipun boten saged dipunmaknai kanthi cara negesi saben-saben tembung kathi individual ananging kedah kanthi makna

keseluruhan. Miturut Hartati saha Wijana (2003:16) *idiom* menika gabungan tembung ingkang tegesipun boten saged dipunmangertosi saking tegesipun saben-saben tembung ingkang ndadosaken gabungan tembung menika. *Idiom* menika saged awujud *frasa, klausa*, saha ukara.

*IBU: Ibu kepingin kowe aja kenal wong wedok dhisik ya?*

*TRI: Nggih bu!* (Data Lampiran No. 122)

Ing *data* menika kapanggihaken ukara “aja kenal wong wedok dhisik” tegesipun sampun *pacaran* rumiyin. Menika kalebet sanding kata khusus amargi gadhah reges ingkang *tidak sebenarnya*. Tembung aja kenal menika nedahaken fungsi kohesi leksikal kolokasi ingih menika tembung katrangan ingkang nedahaken katrangan wonten ing ukara.

#### 5. Sanding Kata Budaya

Ing budaya Indonesia mliginipun budaya Jawa wonten tetembungan kadosta *lambung padi, mandi kembang, duduk bersila, arisan keluarga*, saha *mudik lebaran*. Titikanipun tembung-tembung ingkang kalebet *sanding kata* budaya tartamtu inggih menika, (1) wontenipun *satuan lingual* ing satunggaling ukara lajeng wonten ugi *satuan lingual* sanes ingkang kalebet ing satunggaling *jaringan* inggih menika budaya ing ukara salajengipun; (2) ingkang kalebet budaya



menika saged budaya ingkang sampun wonten menapa dene budaya ingkang wonten ing masyarakat limrahipun wonten ing satunggaling panggenan

*Kurang sedina anggone arep nylameti bapakne, Darmi ora mangkat dodolan ana pasar. Dheweke ubek nyepakke ubarampe sing arep dibutuhke kanggo nyewu bapakne. (Data Lampiran No. 54)*

Saking data menika saged dipuntingali bilih ukara menika ngemot *sanding kata* budaya amargi tembung ingkang dipunginakaken inggih menika “nylameti”, “ubarampe”, saha “nyewu”. Nyewu tegesipun nylameti satunggal ewu dinten tiyang ingkang sampun seda. Tembung “nylameti”, “ubarampe”, saha “nyewu” menika kalebet *sanding kata* budaya amargi kawontenan “nyewu” menika boten wonten ing sedaya panggenan ananging namung wonten ing dhusun-dhusun mliginipun wonten ing tlatah Jawi. Jinis data menika saged dipuntentukaken saking tembung ingkang dipunginakaken inggih menika “nylameti”, “ubarampe”, saha “nyewu” saengga data menika kalebet *sanding kata* budaya. Tembung nyewu nedahaken fungsi kohesi leksikal kolokasi inggih menika tembung katrangan ingkang nerangaken tembung wilangan.

## DUDUTAN SAHA PAMRAYOGI

### Dudutan

Adhedhasar saking asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun dipunandharaken menika saged dipunpendhet dudutan panaliten ngengingi babagan jinis saha fungsipun *kohesi leksikal kolokasi* wonten ing cariyos cekak Kumpulan Waosan basa Jawi Maruku. Jumbuh kaliyan irah-irahan panaliten inggih menika “*Analisis Kohesi Leksikal Kolokasi wonten ing Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku Anggitanipun Titik Renggani*” menika ngamot tetembungan ingkang wonten gegayutanipun kaliyan jinis saha fungsipun *kohesi leksikal kolokasi*.

Panaliti manggihaken sedaya panandha *kohesi leksikal kolokasi* adhedhasar jinis saha fungsi kohesi leksikal kolokasi. Jinising *kohesi leksikal kolokasi* ingkang dipunpanggihaken wonten ing Kumpulan Waosan basa Jawi Maruku menika wonten gangsal (5) jinis antawisipun, (1) *sanding kata umum*; (2) *sanding kata unik*; (3) *sanding kata register*; (4) *sanding kata umum*; (5) *sanding kata* budaya.

Fungsipun *kohesi leksikal kolokasi* ingkang dipunpanggihaken wonten ing Kumpulan Waosan basa Jawi Maruku menika wonten gangsal (5) inggih menika, (1) tembung katrangan ingkang nedahaken tembung kriya; (2) tembung katrangan ingkang nedahaken kata sifat; (3) tembung katrangan ingkang nedahaken *nomina* ingkang minangka wasesa utawi *predikatif*;

(4) tembung katrangan ingkang neranaken katrangan wonten ing ukara; (5) tembung katrangan ingkang nedahaken tembung wilangan.

Limrahipun panganggening *kohesi leksikal kolokasi* wonten ing salebetipun cariyos cekak menika kangge njurung *kepaduan* cariyos. Kanthi ngginakaken *kohesi leksikal kolokasi* menika nggampilaken dhateng pamaos anggenipun mangertosi gegayutan ukara satunggal mbaka satunggal wonten ing saben *paragraf* pramila katingal *kepaduan* cariyos cekak. Panganggening *kohesi leksikal kolokasi* wonten ing cariyos cekak ugi *variatif*. *Variatif*ipun *kohesi leksikal kolokasi* menika supados karya sastra ingkang awujud cariyos cekak menika gadhah fungsi *kebahasaan* ingkang cetha saha endah.

Panaliten ngengingi bab *kohesi leksikal kolokasi* menika minangka panaliten ingkang gegayutan kaliyan panganggening basa ingkang dipunginakaken kangge sesrawungan ing padintenan, ananging dipunwujudaken kanthi sarana ingkang awujud satunggaling karya sastra inggih menika cariyos cekak. Asiling panaliten saha pirembaganipun ing cariyos cekak wonten ing Kumpulan Waosan basa Jawi Maruku ngengingi bab *kohesi leksikal kolokasi* menika saged dipunginakaken ing pasinaon ingkang gegayutan kaliyan *kohesi*. Kanthi pasinaon bab *kohesi* menika saged nambahi

seserepan bidang linguistik saha saged dipungladi kangge damel wacana ingkang *kohesif*.

### Implikasi

Panaliten ngengingi bab *kohesi leksikal kolokasi* menika minangka panaliten ingkang gegayutan kaliyan panganggening basa ingkang dipunginakaken kangge sesrawungan ing padintenan, ananging dipunwujudaken kanthi sarana ingkang awujud satunggaling karya sastra inggih menika cariyos cekak. Asiling panaliten saha pirembaganipun ing cariyos cekak wonten ing Kumpulan Waosan basa Jawi Maruku ngengingi bab *kohesi leksikal kolokasi* menika saged dipunginakaken ing pasinaon ingkang gegayutan kaliyan *kohesi*. Kanthi pasinaon bab *kohesi* menika saged nambahi seserepan bidang linguistik saha saged dipungladi kangge damel wacana ingkang *kohesif*.

### Pamrayogi

Sasampunipun nлити babagan *kohesi leksikal kolokasi* wonten ing Kumpulan Waosan basa Jawi Maruku menika saged kasusun pinten-pinten pamrayogi inggih menika, (1) menawi badhe *analisis* babagan *kohesi leksikal kolokasi* menika kedah ngginakaken teori ingkang jumbuh kaliyan *objek* panaliten menika analisis *kohesi leksikal kolokasi* wonten ing cariyos cekak; (2) asil saking analisis menika saged paring kawruh babagan kajian wacana inggih

menika *kohesi leksikal kolokasi* ingkang  
nliti cariyos cekak, saha saged  
dipunginakaken kangge nyengkuyung bahan  
piwulang babagan *kohesi leksikal kolokasi*.

## KAPUSTAKAN

- Alwi, Hasan dkk. 1998. *Tata Bahasa Baku Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Pustaka.
- Fakultas Bahasa dan Seni. 2012. *Panduan Tugas Akhir*. Yogyakarta: FBS UNY Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah. 2012.
- Fera, Wendy. 2011. *Analisis Kohesi Gramatikal ing Novel Kadurakan ing Kidul Dringu Anggitanipun Suparti Brata*. Skripsi. Yogyakarta: FBS UNY
- Hartati, Umi dan I Dewa Putu Wijana. 2003. *Idiom dalam Bahasa Indonesia: Inherent Digital Library UGM*
- Hasan, Zaini M,. 1990. “Karakteristik Penelitian Kualitatif” dalam Aminuddin (ed.). *Pengembangan Penelitian Kualitatif dalam Bidang Bahasa dan Sastra*. Malang: Yayasan Asih, Asah, Asuh.
- Moleong, Lexy J. 2005. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Edisi Revisi. Bandung: Rosda Karya.
- Mulyana. 2005. *Kajian Wacana*. Yogyakarta: Tiara Wacana
- Oktarini, Yeti Diyan. 2012. *Analisis Kohesi dan Koherensi Dalam Karangan Narasi Siswa Kelas VII SMP N 3 Godean Sleman Yogyakarta*. Skripsi. Yogyakarta: FBS UNY
- Punaji, Setyosari. 2010. *Metode Penelitian Pendidikan dan Pengembangan*. Jakarta: Kencana.
- Rani, dkk. 2006. *Analisis Wacana Sebuah Kajian Bahasa dalam Pemakaiannya*. Malang: Banyumedia.
- Renggani, Titik. 2011. *Kumpulan Waosan Basa Jawi Maruku*. Yogyakarta: Absolut.
- Said, Mashadi. 2016. *Ketidaklaziman Kolokasi Pembelajaran BIPA dan Implikasinya Terhadap Pembelajaran Bahasa*. Thesis. Jakarta: Universitas Gunadarma.
- Sudaryanto. 1993. *Metode dan Aneka Teknik Analisa Bahasa Pengantar Penelitian Wahana Kebudayaan secara Linguistik*. Duta Wacana Press: Yogyakarta.
- Sumarlam. 2003. *Teori dan Praktik Analisis Wacana*. Solo: Pustaka Cakra Surakarta
- Universitas Negeri Yogyakarta. 2011. *Pedoman Penulisan Tugas Akhir*. Yogyakarta: UNY
- Wedhawati. 2006. *Tata Bahasa Jawa Mutakhir*. Yogyakarta: Kanisius.
- Wiyatno, Asul. 2004. *Terampil Menulis Paragraf*. Jakarta: PT. Grasindo. Press.